

ТРИЗНЕВИК - REVUE HEBDOMADAIRE UKRAINIENNE - TRIDEN'D

Число 39 (297) рік вид. VII. 18 жовтня 1931 р. Ціна 2 фр. (Prix 2 fr.)

Париж, неділя, 18 жовтня 1931 року.

Читач знайде в цьому числі відозву-заклик Управи Товариства Прихильників Української Господарської Академії в Подєбрадах в справі забезпечення Академії потрібними коштами для дальшого її нормального існування.

Справа в тому, що, з огляду на велике зменшення допомоги з боку чехословацького уряду, Українська Академія в Подєбрадах, наща єдина національна політехніка, знаходиться під загрозою припинення своїх навчальних функцій, і таким чином може зникнути одне з найцінніших огнищ української культури на чужині. Втратиться можливість для соток української молоді, як пишуть автори відозви, «одержувати високу освіту в своїй власній школі, на українській мові та в українському оточенню». Припинять корисну працю десятки наукових кабінетів з дорогоцінним устаткуванням, що надбала Академія на протязі багаторічної невпинної і продуктивної діяльності.

Отже, на ювілейнім сотім засіданню професорської Ради Академії проф. Гольдельман підніс проект самопомогової акції, який полягає в тому, що треба знайти три тисячі осіб, установ, спілок, кооперативів та муніципалітетів в Краю, в Америці і на еміграції, які річно давали б на утримання Академії по д е с я т ь доларів, що дало б суму в тридцять тисяч доларів річно — що й потрібно для нормального утримання Академії та для дальшого її існування.

Здавалося б, що сума велика, тридцять тисяч доларів! Але й справа велика. Утримати наукову інституцію своїм коштом, дати можливість соткам української молоді кінчити освіту, здобути фах, забезпечити нації сотки культурних робітників, створити кадри висококваліфікованих інженерів — чи ж це не велика мета, чи ж це не святий обов'яз-

зок кожного українського громадянина, патріота, свідомого своїх обов'язків перед майбутнім своєї батьківщини?

Десять доларів на рік — це не багато на українську організацію. Десять доларів на рік — це двіста п'ятьдесят франків, це дванадцять франків на місяць. Це вже не так багато, і кожна українська організація на чужині, чи то у Франції, чи в Польщі, чи в Америці, чи де-інде можуть викроїти з свого річного бюджету таку суму і тим спричинитися до збереження, до продовження живої справи.

Прекрасне мотто поставили автори відозви: «Н а р і д — с о б і !» Справді, ніхто, як ми собі самі, не допоможе нам і нашим справам.

«Нарід — собі». Хай кожна особа, кожна організація, кожна установа українська запам'ятають ці слова, і пам'ятаючи їх виконують свій обов'язок перед батьківщиною — підтримають Українську Академію в Подєбрадах.

«Нарід — с. бі!».

Світлій пам'яті М. Галуціанського

(26. IX. 1878 р. — 25. IX. 1931 р.)

Невблаганна смерть нагло відібрала від нас в особі прсф. М. Галуціанського людину, що займала визначне місце в громадсько-політичному життю на українських землях під Польщею — людину, що завжди боліла інтересами цілого українського народу.

Покійний уявляв з себе небуденну індивідуальність: в ньому щасливо сполучилися високі духові прикмети, невсипуща енергія та гаряче серце патріота, а до того природа обдарувала його надзвичайним організаційним хистом, умінням з'єднувати людей навколо праці для добра українського народу.

Ще будучи учнем Тернопільської гімназії, покійний належав до тайної студентської «Громади», а потім — під час своїх університетських студій — був головою Товариства «Академічна Громада» у Львові та головою Товариства «Січ» у Відні. Отже ще на шкільній лаві покійний загартував себе до боротьби за національні інтереси українського народу, яку й розпочав негайно після закінчення університету. Так, ще будучи заступником учителя в академічній гімназії у Львові, взяв він активну участь в тодішньому студентському русі в справі українського університету у Львові, а потім, зайнявши місце учителя в Золочівській гімназії, повів найрішучу боротьбу з москвофільством в Золочівському повіті, де воно міцно загірніло з давніх давен. Вже тоді покійний вбачав найкращий засіб боротьби, за національні інтереси — в культурно-освітній праці серед українського народу. Завдяки

його заходам повстала в Золочеві перша в Галичині українська бібліотека-випозичальня.

Незрівняні педагогічні здібності покійного висунули його в скорому часі на відповідальне місце директора Рогатинської української гімназії, де він виявив також не аби-які адміністративні здібності. Рогатинська гімназія одразу придбала славу зразкової гімназії. І тут, в Рогатині, покійний знаходив час для широкої культурно-освітньої праці. По-за активною участю в місцевій філії Товариства «Прогрес» покійний підняв на себе організацію першого українського селянського університету, а саме, заснував в-осени 1913 року в с. Черчі біля Рогатина народній університет, в якому учили, крім професорів Рогатинської гімназії, фахові люде з правничою та медичною освітою, а учнями були грамотні селяне віком від 19 до 45 років. Уладжений під кінець березня 1914-го року іспит, — як висловився покійний в одній з своїх праць, — «був великим святом в селі і виказав, що вложений труд не був даремний».

З вибухом великої війни М. Галушинський став на чолі Українських Січових Стрільців, що потім відіграли, як відомо, велику роль в боротьбі за національне визволення українського народу.

Коли, після розвалу Австрії, повстала Західне-Українська Народня Республіка, покійний не міг взяти участи в українському уряді лише тому, що перебував у той час в польському таборі для інтернованих. Вийшовши відтіля, покійний почав працювати в Українському Грожданському Комітеті у Львові, що опікувався українськими інтернованими та в'язнями. Цей Комітет був одиноким українським Товариством у Львові, яке в той час не було розв'язане поляками. Тут покійний заініціював організацію спеціального відділу «Рідна Школа», що взяв на себе відновлення українського приватного шкільництва у Львові. Згодом цей відділ перейшов до Українського Педагогічного Товариства, склавши при ньому окрему секцію під назвою «Рідна Школа». На чолі цієї секції став М. Галушинський, який зумів надати широкого розмаху її діяльності, так що українське громадянство більше знало назву секції, ніж назву самого Товариства. Ця обставина, між иншим, і спричинилася до зміни назви Українського Педагогічного Товариства на назву «Рідна Школа». Незабаром знов довелось покійному зазнати польської в'язниці; вщепольська преса поставила атенат студента С. Федака на львівського воеводу в-осени 1921 р. з зв'язок з таємним українським університетом у Львові, в наслідок чого М. Галушинський, як професор цього університету, був зарештований і просидів два місяці у слідчому арешті. Ще більше лиха зазнав він від польської влади, коли вона в квітні 1924 р. усунула його від улюбленої учительської праці. Причиною цієї кари був сміливий виступ покійного на педагогічній конференції української академічної гімназії у Львові з протестом проти розпорядження польської влади про заведення зовнішнього і внутрішнього урядування в приватних українських гімназіях — на польській мові. Протест цей згучав так: «У поході на права українського народу в шкільництві польська шкільна влада виконала своїм останнім розпорядженням нове насильство. Щоби зазначи-

ти, що цей новий безправний акт українська школа й український народ не приймає спокійно, складаю, як виразник думки всього українського учительства і всього зорганізованого українського громадянства, рішучий протест. Свідомий того, що польські чинники приймають сей виступ з маловаженням, хочу зазначити, що український народ дуже чутко стежить за кожним обмеженням його дотеперішних прав. І хоч українське учительство примушене уступити перед цим актом, народ на ці акти згоди не дає». Не дивлючися на те, що цей протест йшов від імени всього українського учительства й організованого українського громадянства, польська влада не тільки усунула М. Галушинського з учительської служби, але й позбавила його права не емеритуру, і тільки рішенням судового процесу покійний добився невеличкої емеритури.

Ще перед тим покійний став на чолі Товариства «Просвіта» у Львові, і на цьому високому становищі і застала його смерть.

Не стану тут докладно переповідати про те, що саме встиг зробити покійний за час свого головування (з квітня 1923 року) в цій найстарішій культурно-просвітній установі в Галичині. Досить вказати, що покійний заініціював видання цілої низки культурно-просвітніх і науково-популярних часописів, як «Народня Просвіта», «Бібліотечний порадник», «Аматорський Театр», «Життя і Знання» (перші три часописи припинили своє існування, бо місцеві філії та читальні Т-ва «Просвіта» не підтримали їх своєю передплатою) і взагалі розвинув видавничу діяльність Т-ва «Просвіта», а головне енергійно працював над організацією філій і читалень на всіх українських землях під Польщею, для чого об'їздив увесь край і скрізь виступав з рефератами та промовама, закликаючи українське громадянство до культурно-просвітньої праці.

Крім живого слова, — треба сказати, що покійний був одним з найкращих наших промовців, — тій же просвітній справі присвячував покійний і свій літературний талант, вміщуючи статті на громадсько-політичні, педагогічні і культурно-просвітні теми в загальних і фахових часописах, календарі «Просвіта» та різних збірниках — як українською, так і чужими мовами. Де-які праці М. Галушинського вийшли окремими виданнями, як, напр. «Позашкільна освіта», «Народня освіта», «Народня освіта і виховання народу», «Шевченко — поет життя і чину», «Михайло Драгоманів — ідеолог нової України» і т. ин.

По-за цим всім покійний знаходив ще час і на політичну працю, беручи активну участь в роках 1928-29 в польському сенаті, як його віце-маршалок, а потім до кінця свого життя в польському соймі, як посол з мандату населення Станіславщини. Його промови в цих двох політичних установах відзначалася солідною ерудицією та глибоким патріотизмом. Він ніколи не належав до вузьких патріотів, але завжди стояв на ґрунті Соборної України і вірив, як висловився в статті «Побут на Україні» (календарь «Дніпро» на 1915 рік), що «перебудемо й нові тяжкі часи, і... вольними станемо на свобідних землях України».

Здається, ніхто ще за свого життя не користувався такою загальною любов'ю й пошаною, як М. Галушинський: його ім'я було найпо-

пулярнішим в Галичині, на Волині, Холмщині та інших українських землях. На кожному святі М. Галушинський, був найдорожчим гостем, бо він своєю присутністю надавав особливу урочистість кожному вічу, святу чи академії. Не було ні одної національної громадсько-політичної та культурно-просвітньої справи, в якій покійний не брав би тої чи іншої участі, не було ні одної колективної відозви в національній справі, яка не містила б підпису покійного на першому місці.

Вся ріжностороння громадсько-політична культурно-просвітня діяльність М. Галушинського знайшла належну оцінку в акті нагородження його на ювілейних загальних зборах Т.-ва «Просвіта» у Львові 21-го березня 1929 року найвищою національною пошаною — званням почесного члена цього Товариства. Розуміється, було б дивним, коли б М. Галушинський, що завжди гостро осуджував свідомих чи несвідомих руйників культурно-просвітньої справи, не мав також ворогів. Тільки М. Галушинський з його залізною волею й почуттям відповідальності міг залишитися на пості голови Т.-ва «Просвіта» й не покидати своїх позицій під градом нерозважливих закидів і навіть свідомих інсинуацій де-яких громадян, не досить вибагливих в засобах боротьби. Одначе ця незломна непохитність у відстоюванні своїх переконань дорого коштувала йому, тяжко відбиваючися на його здоровлі й нервах, які до того ще були надірвані відомими подіями минулорічної «пацифікації». Щоби зрозуміти його душевний стан, слід лише вдуматися у те, що переживав у своїй душі покійний, бачучи, як невідповідальні чинники руйнують дорогу йому «Просвіту». Де-яке уявлення про це можуть подати хоча б наступні рядки з листа, що надіслав мені покійний літом ц.р.: «Підкладнападів комуністів і селяробів, а також національних партій можна до де-якої міри оправдати політичними ріжницями, хоч і в тих випадках можна вимагати більше, джентельменства, а не воювання неправдою, а то й наклепами. Боротьба з того роду нападами є надзвичайно важка... Але є й такі противники, котрі самі не знають, що творять. І так, як той циган, що сидить на дереві, власними руками підтинають галузку, на котрій сидять... Звалено цілу нашу педагогічну літературу («Народня Просвіта», «Бібліотечний Порадник», «Аматорський Театр»). Тепер б'ючи направо і наліво, валять «Життя й Знання». Для мене особисто тамті перші видавництва багатю важніші, як це друге. Але як звалють і те друге, що тоді залишилось? Вічно розбудовувати, а потім бачити, як свої ж люде руйнують і на руїнах знову зачинати щось нове, незавидна просто доля».

І все ж М. Галушинський не капітулював перед цими руйніниками, а продовжував свою будівничу працю і запалював огнем своєї енергії інших культурно-освітніх діячів, бо в нього живе і писемне слово ніколи не розходилося з ділом, а діло — із словом.

В одній з своїх праць покійний зауважив, що все лихо нашого життя можна усунути лише вірою і постом, — «в і р о ю, що наше діло добре поведеться, як тільки захочемо цього, і п о с т о м, себ-то відмовою собі особистих утіх, особистих приємностей, а відданням себе цілого, з своїм майном і життям, на послуги народній справі і народній службі».

Подані тут окремі сторінки з життя М. Галушинського як найкраще свідчать, що власне така віра і такий піст і були провідною зіркою на його життєвому шляху.

М. Галушинський все своє життя горів ярким полум'ям, яке не згасало і перед подувом малосприятливих вітрів. І хоч сам М. Галушинський тілом згорів у нерівній боротьбі з своїми противниками, одні з яких добре знали, що творили, а другі несвідомо йшли за вказівками перших, та все ж дух його житиме й далі між його нечисленними друзями і товаришами, які ставлять гаслом свого життя — будувати, а не руйнувати те, що з таким тяжким трудом збудовано в інтересах українського народу.

Світлий образ покійного на завжди залишиться в пам'яті усіх тих, хто хоч раз мав щастя зустрітися з ним на шляху його життя, повного посвяти ідеї, якою перейнявся він ще з юнацьких років, а ім'я його з глибокою вдячністю запише на своїх сторінках історія українського визвольного руху, як ім'я одного з великих громадян Соборної України.

Ст. Сірополко.

«Проблема незалежності України та Франція»*)

З усього написаного за довший час чужинцями про Україну ця книжка депутата Е. Евена, являється, можна сміливо сказати, першою, що ставить українське питання у всій його величині і першою, що уміє його трактувати з правдивим знанням української історії. Що-до франко-українських зносин ця книга творить епоху, є виступом рівно подібним до виступу в 1868 р. світлої пам'яті сенатора Казіміра Делямара. Глибоке розуміння української справи і безінтересовна прихильність автора до України, от головної риси книги, що їх оцінить ціла українська опінія, яка не забуває ні Боплана, ні Вольтера, ні Поля Дерулєда, ні Наполеона, ні Делямара, ні ген. Табуї, ні Бонена, ні всіх тих, хто в найтяжчі часи української історії, не забував українському народові простигати руку помічі, казав слово віри і надії і не боявся гаяти час, щоб заглянути в його в'язницю і правдиво оповісти про його страждання цілому світові.

* * *

Книга п. Евена заслуговує, як своїми благородними намірами, так і своїм глибоким змістом того, щоб детально її переказати, навіть ук-

*) E m m m a n u e l E v a i n , député de Paris, ancien président du Conseil Municipal de Paris, membre de la comission des Affaires Etrangères. «Le Problème de l'Indépendance de l'Ukraine et la France». Avec un preface par M. Edouard Soulier, député de Paris, vice-Président de la Comision des Affaires Etr. Ed. Alcan, Paris 1931. Ціна 12 фр.

раїнським читачам. Ці останні знайдуть в ній крім всього повище відміченого ще й багато окремих блискучих думок, широких політичних узагальнень, блискучу систематизацію недавніх подій і авторитетні спроби поставити аналіз будуччини не лише франко-українських відносин, але й загально-європейських.

Перше, що констатує п. Евен це те, що у Франції до великої війни українська справа була забута. Французи цікавилися Німеччиною, Австрією, але не тим, що робилося в Росії:

«Її внутрішнє життя нас інтересувало дуже мало, остільки, що ми мало собі уявляли на наше нещастя, що в разі міжнародного конфлікту, може складати її силу чи її слабкість».

Незнанням того, що

«різні національності вели героїчну і безнадійну боротьбу проти необмеженої вледи царського режиму»,

пояснюється й те, що

«республіканська Франція підтримувала без застережень найреакційніший режим в Європі».

Були й причини міжнародне - політичного порядку, які перешкоджали Франції докладніше аналізувати внутрішнє становище Росії.

«Треба було захищатися проти Німеччини, і Росія здавалася єдиною солідною, можливою опорою в майбутній боротьбі».

Але те, що було відійшло до історії, революція 1917р., потім українська визвольна боротьба показали, що

«український національний рух, що здавалося був переможеним збройно, вийшов переможцем в громадській боротьбі, бо й совіти не могли зробити інакше, як проголосити незалежну українську совітську республіку, в надії обдурити українські вимоги».

Тому бачучи розмір і глибину, яких набрав український національний рух, Е. Евен не сумнівається висловити тверду надію, що оскільки

«упадок старої Росії приніс життя багатьом пригнобленим країнам»,

остільки

«упадок СРСР покличе також як не сьогодні, то завтра, до життя цілий шерг народів, що не могли не стати остаточно вільними в 1917-1920 р. р. Поміж цими народами український, здається, має грати першу роль».

Далі, передбачаючи деякі запитання і заперечення що-до української національності і державности з боку тих, які звикли оперувати аргументами московського старого і нового імперіялізмів, А. Евен

дає короткий, але дуже точний критичний аналіз цих аргументів. Знаходить він зброю і проти тих, що сумніваються в етничному типі українця, в окремішності його культури, в його здатності замінити стратегічні кордони кордонами національної свідомості і проти тих, противляють аргументи економічного порядку. Тому для нього ясно, що

«треба визнати, що коли росіяне противляться незалежності України, і що-до її відділення, це перше за все з причин виключно політичних. Вони остільки звикли розглядати ці області, як їхні володіння, що зробилися нездатними зрозуміти, що часи змінилися».

Але це нерозуміння на думку автора мусить змінитися.

«Дух примирення мусить прийти з обох боків. Незалежність України не мусить бути перпоною до економічних і політичних взаємовідносин обох народів».

Це тим більше потрібно, бо

«після ери безладдя треба встановити сталий мир на Сході Європи. Цієї пацифікації хочать всі. Вона нам дасть нарешті можливість наблизитися до країн Сходу і Чорного моря. Встановлення незалежної України є підвалиною цього майбутнього миру. Без цього рівновага на Сході Європи не буде реалізована».

Це тим більше потрібно, бо українці не сидять, склавши руки. За сто років з початку українського відродження український рух зробив колосальний прогрес не дивлячися ні на які утиски, переслідування і перепони. Щоб показати, що це дійсно так, автор дає побіжну історію українського національного відродження в Росії і Галичині, перепетії політичної боротьби з царським урядом до революції, історію української революції і нарешті української національної визвольної боротьби і нового пригноблення України большевиками.

«Однак всі нещастя значно підняли дух патріотизму на Україні. Не будучи пророком легко передбачати, що історія на цьому становищі, яке є, не спиниться і що в ближчі дні України буде знову театром важливих подій».

Активну частину своєї книги, частину в якій автор вдається із захистом української незалежності і важливості її для європейського миру, Е. Евен доповнює ще вельми цінними додатками, що будуть цікавими і для чужинців і для українців, бо де-який матеріал, який він подає мало відомий й ширшій українській публіці. Додатки ці такі: 1. «Що було відомо за Україну в XVII і XVIII і XIX віках», 2. Українське питання в часи Другої Імперії. Казімір Делямар і панславизм, 3. П'ятнадцятиміліоновий нарід, забутий історією. Петиція до Імперського сенату з вимогою реформи. Казіміра Делямара. 4. Множина замість однини і панславизм, знищений в своєму принципі. Лист до п. п. міністрів і комісарів уряду, уповноважених до захисту бюджету і

до п. п. депутатів законодавчого корпусу Казіміра Делямара. 5. Офіційний журнал — Французької Імперії ч. 200 — 18 липня 1868 року. Засідання у п'ятницю 17 липня 1868 року, 6. Франція і Україна в 1917-1918 р. р., 7. Прийняття ген. Табуї. 8. Українська справа у французькому парламенті.

Безсумнівно, що книга поважного політичного діяча Франції, яким є деп. Е. Евен, буде мати безперечний успіх. Успіху цього ми їй бажаємо тим більше, що п. Евен підійшов до української справи об'єктивно, вдумливо і з щирим переконанням, яке дає нам право назвати його другим українського народу і записати його ім'я золотими літерами до історії франко-українських зносин.

Рівної ж подяки з боку українців мусить знайти і гаряча передмова до книги Е. Евена, складена віце-головою комісії закордонних справ французького парламенту, депутатом Сулье, що, поділяючи надії Е. Евена на те, що всякий національний рух доходить свого і знаходить співчуття в свободолюбивій Франції, цитує цілі уривки з «Марусі» Марка Вовчка в переробці Сталя, що як не можна краще характеризують народній патріотизм українців, їхню відданість ідеї звільнення батьківщини і зрозумілість їх для французького народу, що не один раз протягом історії сам переживав моменти чужоземного гніту.

І. Косенко.

Лист з Манчжурії

В той мент, коли ці рядки будуть отримані у вас і надруковані, може ті події, що мають місце тут, будуть закінчені, але може бути й навпаки.

Як всім відомо, події почались з того, що в ночі на 19 вересня невеличкий загін хінських військ в кількості 500-600 чоловік напав на японську охорону в північній частині японської концесії м. Мукдена. Він вигнав з касарні японських жовнірів, захопив частину південно-манчжурської залізниці, розвалив її й тим припинив на деякий час рух потягів.

Через одну годину японський загін військ контр-атакою вибив хінців перебив майже всіх і почав генеральний похід на м. Мукден. Після підготовки артилерією місто було занято.

Всі військові частини хінців розбіглися, начальство теж повтікало, а купецтво поховалось по своїх будинках і не знало, що робиться із-за стрілянини на вулицях манчжурської столиці.

До 5 години ранку 19 вересня фактично повний контроль в мукденському районі був в руках японців, котрі зруйнували амуніційну фабрику, захопили величезний арсенал, при чому хотіли його спалити, але америк. консул звернувся до японців з проханням залишити його цілим, бо за станки американські фірми ще не отримали всі гроші. Всі хінські банки були захоплені, а каси їх конфісковані при тому в банку «Трьох східних провінцій» (фактично манчжурський державний банк) головну скарбницю цілих двох днів японські сапері відчиняли, поки це їм удалося.

В поліції, урядових установах, а також в канцеляріях уряду Манчжурії всі архиви й діловодство було спалено до чиста.

Великий бій військ з хінцями був в Чаньчуні, але після гарматного обстрілу хінці сдались.

Таким чином на протязі яких двох днів хінська влада була ліквідована майже по всій Манчжурії, виключаючи Харбін, але про це місто буде окрема річ.

Воєнні аероплани робили свої обсліди і над Харбіном.

Вища хінська влада м. Харбін покидала свої місця, а суд зовсім був зачинений, так, як і інші установаи. В хінському м. біля Харбіна — Фудзяньні були наготовлені шість пароплавів, куди мали перейти всі начальники міста з сім'ями і тікати по Сунгарі до Сансіна, або навіть до Фундіна. Серед совітчиків, службовців східно-хінської залізниці — теж почалась паніка. Де-хто навіть не ночував вдома. Совітській консул послав до японського консула протест з приводу заняття японцями ст. Куаньченци, де ця залізниця сполучається з японською дорогою.

В місті були двічі зроблені атентати на японські установи, але ці бомби, що вибухли чи лом п'ять, нікому не зробила зла.

Розвідка показала, що це була діяльність корейських чи совітських комуністів, спільна праця.

Таке положення тривало до останніх днів, коли стало відомо, що японські війська буде евакуйовано зо всіх міст Манчжурії до району Південно-манчжурської японської залізниці.

Фактично положення переходить в стадію дипломатичних переговорів.

Як відомо, в Манчжурії влада перейшла до рук сина вбитого маршала Чжан-Цзо-Ліна молодого маршала Чжан-Шуе-Ляна.

Цей останній переїхав до Пекіна, де в злучі з Централюю нанкінського уряду вів свою особисту політику; ця політика була направлена проти Японії, котра вже багато років веде свою жваву експанзію в Манчжурії.

Як взяти мапу Манчжурії, то ми побачимо вперш всього дві великі магістралі — Східно-Хінська, котра належить совітам і хінцям, а друга починаюча від ст. Куаньченци С. Х. залізниці іде до Дайрена через Мукден а крім того від Мукдена до Кореї через Аньдуні.

Весь Квантунський півострів після невдалої російсько - японської війни перейшов в оренду до японців, про котру один з японських генералів в бесіді з нашим кореспондентом колись заявив в Дайрені: «А ви що думаете, що Японія затрачує стільки гроша для того, щоб повернути Хінам свою працю... ні, ця країна назавжди наша»...

Крім того на японські гроші були побудовані залізниці від Чаньчуня до Гіріна, від ст. Сипингай П. М. з. на Чжецзятунь і Таонаньфу. Мались концесії на побудову залізниці від Гіріна через Дунхуа, до корейської границі, але потім хінці не дозволили цієї будови, а лише від Таонаня до Ціцкара. Крім того велике значіння має тут також корейське пачіння. Корейці всюди по Манчжурії мають свої хутори, при чому японці по своїм законам не рахують їх хінськими підданцями, хоч вони його і прийняли, бо японські закони забороняють корейцям тільки, але не японцям, перехід в чуже підданство. Хінці, довідавшись про це, почали чинити різкі перепони корейцям, а їх живе біля 700.000 чол.

Тому японці прикладали всіх заходів, щоб приборати до своїх рук все господарсько-політичне життя в краю. Хінці, розпропагандовані большевиками, робили всі заходи, щоб перешкоджати японцям.

У той же час японські впливи буде затверджено назавжди, бо хінці страшенно давили монголів, забіраючи від них їхні ж землі. Останні телеграми кажуть, що ген. Ши-Ча в Гіріні склав новий уряд, а монгольські землі об'явили автономію і організують свою владу. Система таких автономних, а на ділі фактично самостійних урядів робить дуже легку роботу японців в краю, де вони мають до півтора мільярда йен вкладів. Вони фактично побудували залізниці, побудували фабрики, заводи, а також затрачують великі гроші на освітню працю серед хінців, відчинивши в Мукдені та інших містах університети, школи і т. и.

Совітські впливи в краю безумовно впадуть після закріплення японських впливів; всі тієї думки, що російські впливи після війни 1904-05 років ідуть все вниз. Біла еміграція животіє і гризеться між собою, а цей кофлікт по авторитетній заяві підводить останні підсумки вже наслідників Росії — большевиків. Їх політика закінчується провалом повним. Бо Мо-Те-Куй, що веде переговори в Москві не відомо від якого уряду,

мабуть підпише якісь умови, але вони не будуть мати ніяких впливів в Манчжурії.

За дні конфлікту на берегах Амуру біля Сахаляна у Благовіщенська совітські війська почали великі маневри піхоти, артилерії та аеропланів. Всі дні чути артилерійську та кулеметну стрілянину, що зє ставило місцевого хінського доаян (справника) заявити протест совітам, на що вони відповіли, що це осінні маневри.

Одночасно у Пограничній та Сахалянї хінська воєнна влада, як повідомляють, видала совітам кілька сімей біженців, що прибули з того боку кордону. Всі вони були тут же коло границі, вбиті чекістами.

Манчжурець.

3 міжнароднього життя

— Англійські вибори. — Москва перед банкротством.

Англійська політична криза вступила до нової фази своєї, а саме: 7-го цього жовтня розпущено парламент, загальні вибори призначено на 27 того ж місяця, а на початках листопаду має відбутися перше засідання нової нижчої палати.

Терміни ці нормальні для англійського парламентського права, як цілком нормальний для англійської політичної традиції і самий роспуск парламенту. У континентальній пресі виявлено було здивовання, нащо англійські державні мужи в такий гострий час внутрішньої кризи виголошують вибори, які без сумніву ще збільшать напружене становище країни, занепокоять населення і т. ин. Нащо це робити, коли й без того пощастило їм утворити таку парламентську комбінацію, яка дала своїм наслідком повстання національного уряду, як то сталося у Франції року 1926, як то, *mutatis mutandis* переходить зараз в Германії то-що. Цього, мовляв, досить. На це континентальним людям англійці могли б одповісти: — вам може й досить, а нам ні, бо англійці навіть і рятувати себе можуть дозволити лише тому, кого вони спеціально для того виберуть. Така відповідь заснована була б на цілій історії англійської парламентської традиції, тим лише принципом можна пояснити й цілий перебіг сучасної кризи.

Як про те говорилося два тижні тому на цьому місці, зміна англійської влади та поява нового національного кабінету мали бути фактами тимчасового порядку. Економічна і фінансова криза в Англії дійшла свого вершка; треба було негайно взятися певних заходів, аби зрівноважити надто дефіцитний державний бюджет, треба було особливо негайно так або инакше дати собі раду з золотим фунтом стерлінгів. Для того й було встановлено національний кабінет, але його існування зразу ж і офіційно було проголошено коротким, — лише на час, необхідний для переведення негайних заходів, зв'язаних з гострими вимогами критичного моменту. Цими заходами, на які було вказано в «Тризубі», економічна криза затамована, але не виликвана. Для радикального ж лікування необхідно було змінити цілий курс державної політики в економічній площині, а такої зміни в Англії не сміє переводити влада, що повстала на закладі тих чи інших, чисто парламентських комбінацій, хоч би ті комбінації й мали на собі риси най-благороднішого порядку. Така влада для англійців не авторитетна, бо в Англії авторитетною може бути лише та влада, яка має за собою голосування не лише в парламенті, але й у народі. Тільки така влада й може міняти курс державної політики та й то лише тоді, коли вона поставила це питання на всенародній вотум. Тому то в Англії частіше, ніж де-інде, відбуваються загальні парламентські вибори, і то не лише за нормальних часів, але й за часів критичних, бо чим більше державна небезпека, тим авторитетніший має бути уряд, аби з тою небезпекою боротися.

Наступні парламентські вибори організував національний уряд на чолі з Мак-Дональдом не тому, що він скінчив завдання своє, або втратив парламентську більшість, а саме тому, що праця його лише розпочата і для продовження її хоче він мати санкцію всенародньої opinio та підтримку всенародньої більшості, бо парламентської йому не вистарчає. Парламент дав був національному урядові уповноваження — на короткий час і на певні заходи; од волі населення тепер буде залежати дати урядові абсолютній за минуле та продовжити його уповноваження на довший час, — себ-то, на чотири роки парламентської легіслатури. Чи матиме успіх отой національний уряд? Начеб-то єсть у нього досить поважні на те шанси, але в горячих початках виборної боротьби годі говорити про якісь цілком означені перспективи, бо й сама система англійських виборів має в собі, як відомо, всі елементи несподіваности.

В час, коли повстав національний уряд, склад парламенту був такий: Labour Party мала 280 депутатів, консерватори 263, ліберали — 58, незалежні — 11 та ірландські націоналісти — 2; разом — 615 членів палати. Основна лінія боротьби в парламенті, як то вже можна вивести з наведених цифр, ішла між трудовиками та консерваторами. За весь час існування палати трудовики за допомогою лібералів перемогли консерваторів, але останній факт, тоб-то утворення національного уряду, являється поразкою Labour Party, властиво її соціалістичного центра. Цієї перемоги, зв'язаної з широкими інтересами країни, консерватори досягли, розколовши обидві противні їм партії, Labour Party і лібералів. Цей розкол має вже й певне означення в цифрах кандидатів, виставлених партіями на виборах. На час, коли писані ці рядки, вони такі: консерватори виставили кандидатів у 500 округах із 615, Labour Party — так само в 500; ліберальна група Ллойд-Джорджа, незамиреного противника національного уряду — в 50, національна робітничка група Мак-Дональда так само в 50; національна група лібералів на чолі з Саймоном, прихильником уряду — в 30, а нова партія лорда Мослея, що одколовся од Labour Party й підтримує уряд — в 18 округах.

Таким чином основна лінія боротьби і на виборах ітиме між консерваторами і трудовиками, себ-то, як то завжди бувало в Англії, між двома великими партіями, що змагаються обхопити своїми впливами коли не всю країну, то, принаймні, по можливості велику її більшість. Той факт, що перед виборцями стають не дві партії, а більше, нічого в дійсності не міняє. При англійській системі виборів, яка не знає перевиборів, ця обставина може, що правда, пошкодити одній чи другій з названих великих партій, але це вже справа передвиборних пересправ та виборної тактики їх лідерів. Сама ж поява на поточних виборах більшої кількості дрібних політичних угруповань вказує лише на той політичний квас, що його зараз переживає Англія, а також на ті політичні перестановки, які, мабуть таки, відбудуться по зв'язку з вислідами виборів, бо й великі масиви Labour Party і консерваторів, особливо першої — не такі вже суцільні, як то на перший погляд здається. В якому напрямі підуть оті перестановки, буде видно вже близького 27 жовтня.

* * *

Як відомо, самотніми людьми, які сердечно раділи з світової економічної кризи, були червоні володарі московського Кремля. Мотиви тих радощів були приблизно такі. Капіталістичний світовий лад, мовляв, пережив себе, виявив свою непридатність, занепадає і мусить згинути у вогні соціальної революції чи нової світової війни, бо ради собі капіталісти дати не вмюють і не можуть. Спадщину їх переберемо ми, большевики, і встановимо на його місці свій комуністичний лад, випробований в СРСР за час кількілітнього його існування, використавши для того і згадану війну і згадану революцію.

Такі більш менш слова говорилися на совітських мітингах, писалися в совітських газетах, і особливо багато того було в час великої кризи

французької з 1926 р., в дні пізнішого американського банкового краху і поточним літом, коли повстали такі великі труднощі в Германії, Англії та в інших європейських державах.

Говорили, писали, ба навіть начеб-то вже готувалися до тріумфального походу до Європи і до цілого світу, але дійсність завела ті надії, а ще до того обернулася до червоної Москви таким боком, якого там зовсім може й не сподігтися. Означилося, що капіталістичний світ, правда, од кризи страждає, але загинати не має найменшої охоти і раду собі капіталісти дають, виявляючи при тому не аби-яку солідарність і то в світовому масштабі, бо Франція, Англія, Сполучені Штати, Германія, та інші одна одній допомагають і занепадати не дають. Означилося також за останній час наявно й друге, а саме — що економічна криза не обмежилася капіталістичним світом, а перейшла й кордони ССРСР, з неможливою силою вдаривши й по большевиках.

В освідомлених європейських колах вже минулої весни говорили про те, що Москва переживає колосальну фінансову кризу, що не знати, чи зможе вона вже цього року виконати свої грошові обов'язки, які взяла на себе в Європі і по цілому світі, ведучи широкий міжнародний торг по системі коротко-термінового кредиту, обтяженого ненормально високими процентами. Тим поголоскам, що попадали й до преси, не надавали багатого значіння, бо тоді ще Москва не вичерпала була колосальних кредитів, які вона дістала од Мак-Дональда в Англії, од Гінденбурга в Германії, од Мусоліні в Італії і т. и. Крім того так мовити на ходу були тоді ще й совітські пересправи про нові кредити в Чехословаччині, в Америці, у Франції в Швеції то-що. Але з місяць тому назад про те саме заговорили вже цілком в поважний спосіб. На цей раз вже з самої Москви, одночасно до кількох головніших центрів Європи, прийшли повідомлення, що большевики стоять на порозі банкрутства, бо мають намір проголосити що-до своїх закордонних боргів так званий мораторій, тоб-то впрост не хочуть їх платити, не маючи чим.

Питання про те, вірити цьому чи ні, може повстати лише для європейця, що на свої очі не бачив ССРСР та большевиків, а коли й бачив, то засліпленими очима чи то неприкажного світофіла чи годованого інтуриста. Емігранти добре знають бу безприкладну біду і неприкрити ні з чим незрівняну кризу, яку зараз вже давно переживає нещасне населення так званої соціалістичної багківщини. У себе дома грошей Москва вже не знайде і знайти не може, бо їх там давним давно вже немає. Щоб запобігти цьому банкрутству шукатиме вона їх знову в Європі та в Америці, все у своїх ворогів, капіталістів, які досі на свою голову підтримували отих світових злочинців. Чи знайдуть?

Розміри совітських боргів закордоном точно встановити не легко, надто вже у великій таємниці ведуть червоні москвини свої грошові обрахунки, прикриваючи їх ще до того й фальшивими балансами для закордонного ока. Європейські фінансисти, однак, вказують, що тих боргів десятки мільйонів доларів в Америці, півтора мільярда марок в Германії, кілька сот мільйонів лір в Італії, мільйони фунтів в Англії, не рахуючи менших цифр по менших державах. А всього лише на 1 січня 1932 року большевикам треба виплатити по їх векселях начеб-то 110 мільйонів фунтів стерлінгів золотом, тоб-то якохось 12-13 мільярдів французьких франків.

Такої суми на сьогодні вряд чи можуть большевики знайти закордоном. Вони її шукають настирливо. Шукали в Америці, обіцюючи проценти і замовлень вище голови; з тою лише метою відновили вони пересправи з неनावисими їм французами, засилали своїх емісарів до Швейцарії і Голландії, переговорювали навіть і з «королем» шведських сірників, що з давнього часу веде свою комерцію в малих державах в той спосіб, що спочатку дає їм мільйонову позику, а потім заводить в них сірникову монополію. Поки-що ніде совіти не мали й найменшого успіху. По-перше, тому, що їм перестали вже вірити люде, що мають готові гроші, а по-друге тому, що й грошей тих готових зараз по цілому світі не так то багато, бо всі вони

на сьогодні «змерожені» чи то в Германії, чи то в самій Англії, чи то в тому самому ССРСР.

Грошей у Москви немає. Золота, згідно з підрахунками, у совітів зараз всього якихось 50-70 мільйонів рублів, може ще на таку ж суму девізів; закордонний їх торг пасивний, червонець упав до одної десятої його номінальної вартости. З таким активом боргів не заплатити, нових кредитів не відшукати, і московських людей чекає банкрутство.

Які наслідки від того можуть бути на зовень і в середині ССРСР? На зовень повна ізоляція звітів — економічна, фінансова й політична, за винятком хіба що — і то до певної міри — Германії. З середини — остаточний крах славетної п'ятилітки, припинення фабрик і заводів, банкрутство так званого соціалістичного будівництва, а далі — голод, кров і анархія на цілому сході Європи. Як здається, на цей раз червоні кати стоять таки перед початком свого кінця.

Observer.

З преси

Ведучи переговори з французьким урядом про комерційний *modus vivendi* і договір про ненапад, большевики пускають в хід всі свої здатності, щоб хоч трохи здаватися на контрагента, який тримає високо голову. Але виходить з цього лише один шантаж і «навухо-донорство». Про це докладно пишуть паризькі «Посл. Новости» ч. 3839, де розповідається про те, що большевики подали французам цілу хмару скарг на еміграцію російську, українську, грузинську, вірменську, татарську і т. ин.

Що-до змісту доносу, який большевики подали про українську еміграцію, то згідно «Посл. Новостям» він такий:

«Були вражені на Ке-д'Орсей і тим, що в Парижі існує багато літ Уряд УНР на чолі з В. Прокоповичем. Ільїн-Женевський додав до скарги, як доказ, комплект «Тризуба» з урядовими розпорядженнями і з «наказами» по армії УНР, якою ніби командує у Франції ген. Удовиченко.

Скаржився також Ільїн-Женевський і на те, що в Парижі продовжує існувати грузинська місія (офіційно визнана Францією) і українська (офіційно не визнана, але така, що видає паспорти)... Вимагав закриття франко-українського клубу, на антибольшевицьких засіданнях якого бувають ген. Табуї (командуючий дивізією в Орлеані) та паризький губернатор ген. Гуро та др.»

Певно і самі большевики не вірять в юридичну доказовість своїх доносів, в яких немає не то що тієї правди, а більш-менш точних загально-відомих фактів, які відомі цілому світу. Напр., вони називають «Cercle d'Etudes Ukrainiennes» — чисто французьку установу, — франко-українським клубом і т. д. Цікаво ще й те, що обурення большевиків присутністю ген. Гуро на докладі ген. Табуї в «Cercle d'Etudes Ukrainiennes» не є одиноким. Цим страшенно обурилися і так звані «націоналісти» з «Незалежності». Чи не дивне їхнє «об'єднання» во гніві проти УНР?

Але властиво всі ці большевицькі плітки мало цікаві, цікаво дру-

ге, а саме те, що большевики, скаржучися на всіх, не скаржаться лише на «Посл. Новости». Чому? Чи тому, що вважають цю групу за ні що, чи тому, що вважають її для себе корисною? Як на це дивляться «Посл. Новости»?

* * *

Монархія без монарха — така остаточна еволюція українського гетьманського руху, що, як відомо, недавно розбився на два табори, які взаємно себе побсрюють і єксксмінюють.

«Двони» ч. 6 за вересень місяць подають цю дивну еволюцію у вигляді «Комунікату Брацтва Українських Класократів-Монархистів, гетьманців», що між іншим має в собі такий уступ: -

«Остерігаючи громадянство перед різними особистими акціями, які серед нього ведуться під покришкою монархізму, Брацтво Українських Класократів-Монархистів, гетьманців не прив'язує ваги до того роду акцій, між іншим і до особистої акції бувшого гетьмана Павла Скоропадського, поскільки вона обосновує себе одною лише гльорифікацією особи бувшого гетьмана і гетьманцівни з 1918 року.»

Підписали цей комунікат визначні однодумці пскійного основоположника гетьманства, а саме В. Залозецький, М. Кочубей, В. Кучабський, Р. Мерельський, М. Ципріянович. Підписали без сумніву щиро, але логічно монархічну ідею перекреслили, замінивши її революційним республіканізмом. Що ж буде далі?

* * *

Вся преса в Польщі видрукувала статті і повідслення про заарештування в Варшаві Центрального Комітету Комуністичної Партії Західних Білорусі та України. Здавалося б комітети мусили б складатися з білорусинів і з українців. Але це лише так на здоровий розум, справді ж ні українці, ні білоруси там і не ночували. От які прізвища арештованих членів згаданих комітетів подає «Газета Польська» з 9 Жовтня с. р.

«Рахель Зільберман, Сара Путерман, Ноєх Лелка, Рахна Гвірцман, Хана Фрішман, Мнуха Єзерська, Фейга Менкус, Гана Голдфедер, друкарь Гелентер, Бржезінський, Піхес і Розенштайн».

Чи ж не «букет»? Розуміється, того факту, що даний комітет складався з жидівських комуністів не буде узагальнювати ніяка здорова людина, але з другого боку всякий свідомий політик сходу Еврспи, скаже, що ніхто інший, як большевики є найбільшими провокаторами антисемітизму і погромництва. Це стара правда, але не гріх повторити її ще один раз.

Могила сотн. Олександра Март'янова у Білостоці (Польща)

З широкого світу.

- Міклаша переобрано президентом Австрійської республіки.
- Японські авіоплани бомбардували китайське місто Кін-Чеу.
- У Варшаві відкрито місце осідку Центрального Комуністичної Партії Західної України.
- В наслідок подання до демісії міністра закордонних справ Курціуса упав германський кабінет міністрів Брюнінга. Сформовано новий кабінет на чолі з Брюнінгом з дорученням міністерства війни та внутрішніх справ генералу Гренерові.
- Ватикан вже розіслав цілий наклад перших поштових своїх марок, як рівно ж і грошей.
- Французький міністр колоній Рейно прибув до Батавії на крейсері «Дюге-Труен».
- В Римі відбулося побачення Мусоліні з румунським міністром закордонних справ кн. Гікою.
- В Парижі відбувся міжнародний конгрес, присвячений питанню боротьби з чумою та боротьби з пацюками.

Комунікат Українського Т-ва Прихильників Ліги Націй

Як відомо, в Брюсселі в лютому 1931 р. було обрано підкомісію в складі пані Бакер- ван-Боссе, п. п. Стронського та Шульгіна. Ця комісія мала подати доповідь в справі подій в Східній Галичині. В зв'язку з цим перед нашим постійним представником проф. Шульгиним, як і перед цілою Управою повстали великі труднощі. Річ в тому, що з огляду на безперечне незадоволення виступами представників Т-ва в Брюсселі, висловлене цілою галицькою українською пресою, Управа вважала за краще усунути від цієї справи і то на користь самих відвічальних галицьких політиків, на яких сподівалися, що вони будуть вже на осінь в складі Унії. До того наш представник проф. Шульгин особисто теж заявив, що до порозуміння з авторитетними представниками галицьких українців, якими він вважає членів УНДО, він по можливості припиняє виступи в справі галицькій, оскільки ці виступи не вимагатимуться національною честю.

Отже і перед Товариством, і перед його постійним представником повстала тяжка дилема: якої тактики дотримуватися в Перуджі? З огляду на те, що товариство українське з Галичини на чолі з послом Горбачевським, не було затверджено польською владою, проф. Шульгин був єдиним українцем в Перуджі. Підкомісія в складі пані Баккер та Стронського і Шульгіна мала поставити справу Східної Галичини на порядок денний загальної меншостевої комісії. Вихід проф. Шульгіна з підкомісії був би рівнозначним саботажу справи і зробив би дуже зле враження на всіх чужинців, які, цілком природно, не розбіраються у внутрішніх непорозуміннях між українцями. Через це Президія Управи Т-ва доручила проф. Шульгіну з підкомісії не виходити, взяти в ній активну участь, настоюючи однак на тому, що він не репрезентує галицьких українців і його виступи нічим їх не в'яжуть.

Підкомісія збиралася кілька разів в Перуджі під головуванням пані Баккер. Проф. Шульгин настоював на тому, щоб підкомісія обмежилася тим, що доручила б пані Баккер зробити доклад Комісії і щоб резолюція з'явилася з кол зовсім нейтральних і не маючих відношення до підкомісії.

Але проти такої пропозиції рішуче повстала пані Баккер. П. Стронський дуже охоче приєднався до думки голови Комісії і таким чином вирішено було резолюцію виробити і доручити пані Баккер зробити доклад Комісії про загальний стан справи. Підкомісія не дала пані Баккер, щодо докладу, жадних інструкцій, покладаючись на її розуміння справи і об'єктивність. П. Стронський поставив єдину умову: певну стриманість у виразах...

Подаємо резолюцію в тому вигляді в якому вона була остаточно прийнятою Комісією. Коментарі до неї даються в дебатах, що теж подаємо нижче, та в кінцевому уступі цього комунікату.

Резолюція, принята 6 жовтня 1931 р. в Перуджі.:

«Комісія меншостей Міжнародної Унії Т-в для Ліги Націй,

1) Констатуючи, що держава не може ніколи, навіть коли трапляються події, що заслуговують осуду, вважати себе увільненою від тих обов'язків відносно своїх підданих, які випливають з ідеї справедливості і поваги до права, висловлює сподіванку, що уряд польський зробить відповідні заходи для залагодження подій, які стали предметом скарг, поданих до Ліги Націй,

2) Зважаючи на те, що Комітет Трьох вирішив поставити на порядок денний Ради Ліги Націй ці скарги, чекає з довір'ям рішення Ради,

3) Константуючи, що розв'язання питань, зв'язаних з українськими меншостями в Польщі утруднюються відсутністю з боку певних елементів лояльності, що проявляються, між іншим, терористичними актами,

4) Висловлює переконання, що, не дивлячись на всі труднощі сьогоднішнього дня, співпраця між урядом і політичними партіями українських меншостей в справі досягнення задовольняючого рішення цілої проблеми українських меншостей в Польщі — є необхідною».

6 жовтня відкрилися дебати в справі цієї резолюції доповіддю пані Баккер-ван-Боссе, що почала свій виклад історичною справою про хід подій як в самій Унії так і в Лізі Націй. Пані Баккер нагадала дебати в Данцігу і потім в Брюсселі, і рішення обрати підкомісію, і що подіє нині зліт про свою працю. Обминаючи самі події, себ-то так звану пацифікацію, вважаючи, що факти вже всім відомі — пані Баккер нагадує, що Комітет Трьох на чолі з міністром Гендерсоном вже від січня ц. р. мусів зайнятися відповідним дослідженням подій в Східній Галичині, та висловила жаль, що цей Комітет так затягнув справу і що в кінці травня видав комунікат, що він не мав ще часу розібратися у відповідних подіях.

Але зрештою Комітет Трьох свою справу виконав і пані Баккер з задоволенням констатує, що проблема українських меншостей в Польщі поставлена нині на січневую сесію Ради Ліги Націй.

Пані Баккер зупинилася також на справі переговорів між представниками польських урядових кол та українських послів з Галичини, які кінчилися невдачею з огляду на певні вимоги, що були поставлені польською стороною що-до декларації лояльності і відкликання скерг з Ліги Націй. Останню вимогу пані Баккер вважає цілковито не реальною, бо навіть ксли б відкликано було скаргу послів, то засталися б десятки других скерг, що рівночасно прийшли до Женеви з цілого світу. Зупиняється пані Баккер і на відомій заяві 2-го липня, цитуючи з неї певні уступи. Переходячи до коментарій до резолюції, пані Баккер відмічає в ній два моменти:

1) В артикулах першому і другому мається на увазі ліквідацію тих подій, що мали місце в-осени минулого року. Винні за надужиття влади мусять бути покарані, відшкодування тим, що невинно постраждали, мусить бути дано.

2) Третій та четвертий артикули присвячені справі ширшого поглядження справи українських меншостей в Польщі.

До пункту третього пані Баккер говорить, що в українському женеvському бюлетені (п. Богуша) вона з здивованням прочитала, що «українська терористична організація тим часом припиняє свою акцію». Здивувало пані Баккер натурально не припинення терору, а той факт, що вона вперше прочитала одверту заяву, що терористична організація в Східній Галичині дійсно існує. Метод терору в справі досягнення прав меншостей пані Баккер цілковито осуджує. Далі, цитуючи одну з заяв поміркованих кол Галичини (по книжці п. Аменде про меншости в Європі), догладчить я констатує і тут певний брак лояльності що-до держави. От же як терористичні акти, так і заяви нелояльності можуть утруднювати поглядження справи (Пані Баккер протиложних заяв, себ-то заяв лояльності від представників меншостей не вимагає).

Що-до остаточного пункту, то пані Баккер настоювала на тому, що уряд польський мусить порозумітись з політичними представниками меншостей, але не в справі ліквідації так званої пацифікації, — це діло тільки самого уряду, — а в справі ширшого залагодження справи українських меншостей, а саме шкільної справи та справи автономії. Це порозуміння може відбутися і безпосереднє на місці, але було б добре, коли б терен Унії був теж використаний для того.

Зупиняючись на першому пункті резолюції, пані Баккер підкреслює, що не існує в праві колективної відвічальности меншостей. Догов'ри, що захищають меншости мають на увазі, як юридичну особу, що підлягає за-

хисту, не колектив, а кожен окрему одиницю, що належить в державі до меншостей.

Кінчає свій дуже ґрунтовний доклад пані Баккер закликом до польського уряду, що міститься в першому пункті, скорше виконати свій обов'язок, бо коли справа піде так далі, «Східня Галичина перетвориться у другу Македонію».

Другим промовцем виступає проф. Шульгин. Подаємо його промову текстувально:

Проф. Шульгин:

«Я щиро дякую пані Баккер-ван-Боссе за її доклад, за її об'єктивне головування в підкомісії, справа якої була дуже і дуже тяжкою. Я дякую пані Баккер за її таке щире відношення до справ українських меншостей взагалі.

«Резолюція, що лежить перед вами, є ділом компромісу. Отже ця резолюція не задовольнить, певно, ні одну, ні другу сторону. Вона в усякому разі за слаба, щоб мала вона дати повне вдовolenня українцям з Галичини, нерви яких дуже напружені.

«Резолюція не говорить вже про минуле. Вона обходить справу кваліфікації тих тяжких подій, що мали місце в-осеєні 1930 року, се-то так званої «нацифікації». Але я нагадую, що в Брюсселю подібні методи репресій супроти меншостей були категорично і однодушно осуджені цілою комісією.

«Резолюція констатує сдин дуже поважний факт, а саме, що нині справа подій в Східній Галичині вже стоїть на порядку денному Ради Ліги Націй. Це дає моральну сатисфакцію українцям. Будемо сподіватися, що рішення Комітету Трьох дасть практичні наслідки для української меншости в Польщі, оскільки її представники зуміють використати цей сприячий їм фактор.

«Резолюція встановлює два принципи загального порядку, а саме, що відсутність лояльності з боку певних елементів може утруднювати поладження справ меншостей, але разом з тим в першому пункті резолюція встановлює дуже поважний принцип, на якому вже зупинялася і пані Баккер: навіть коли встановлено, що певні елементи з посеред меншостей не лояльні, це ніскільки не позбавляє уряд від обов'язку дбати за всіх підданих, от же і за тих, що належать до меншостей. «Меншість» це не юридична особа, що може нести відповідальність супроти держави за кожний вчинок окремого індивіда чи групи індивідів, що належать до меншости. Далі, коли уряд виконує свої обов'язки що-до меншостей, він тим самим ослаблює і опір цих неспокойних елементів. Проти актів антидержавних, як тих, що виходять від меншостей, так і тих, що виходять з рамен більшости, держава має свій апарат, має суд. Від виконання її державних обов'язків дбати за все населення держава в усякому разі ніколи не увільняється.

«Встановивши ці загальні принципи, що могли б бути примінені не тільки до меншостей в Польщі, а що-до меншостей справи взагалі, резолюція висловлює свою віру в те, що Рада Ліги Націй свій обов'язок виконає. Це, звичайно, найбільш важливий пункт резолюції. Далі, резолюція закликає уряд польський виконати свій обов'язок що-до ліквідації наслідків «нацифікації» і що нарешті для осягнення остаточного поладження справи українських меншостей в Польщі уряд

мусить притягнути до співпраці представників українських партій. Але резолюція, що-до цього, принаймні на цей час, дуже песимістична і віри в можливість порозуміння поки, справа пацифікації не є ліквідована, у підкомісії не було.

«Працюючи в меншостевій комісії Унії, беручи активну участь в підкомісії, я одначе мушу з натиском повторити те, що я вже й раніше вам говорив: я ні в якому разі не репрезентую українських меншостей в Польщі і мої заяви абсолютно їх не в'яжуть. В Галичині становище є настільки складне, психологія людности специфічна, що я взагалі дуже вагався перш, ніж в Данцігу і потім в Брюселю виступати в цій справі. Нині більш, ніж коли будь, я бажаю передати ведення цієї справи в Унії кваліфікованим представникам Галичини, українським послам до польського союму. На мені особисто і на нашому Товаристві для Ліги Націй вже лежить дуже тяжкий обов'язок і велика відвічальність репрезентувати Велику Україну. Але цю відвічальність ми на себе приймаємо. Ми приймаємо її, по перше, через те, що звідти ми походимо, що тамтешні обставини добре знаємо, що там ми займали високі державні становища і від них не зріклися, покидаючи рідні терени. Але ми беремо на свої плечі цю тяжку відвічальність головним чином ще через те, що нині на так званій совітській Україні немає ні однієї людини вільно обраної народом, що там політично все задушено. Хтось мусить же говорити, обороняти великий український нарід. Цей обов'язок ми виконуємо, ми зобов'язані це робити перед нашим народом.

«Що ж до Східньої Галичини, то справа стоїть тут зовсім инакше. Ніхто не заперечує, що послы з УНДО дійсно репрезентують українське населення. Рік назад ці послы обрані. Я не кажу добру чи злу політику вони ведуть, згоден я з ними чи ні, але, бажаючи щось робити тут для Галичини, ви мусите мати їх посеред себе. Я сподіваюся, що це мій останній виступ в галицькій справі. Я сподіваюся, що українські послы з Галичини самі будуть обороняти свої права і що я зможу всі свої сили віддати другій проблемі, проблемі більш загальній, найважливішій, яка може існувати для українця: проблеми незалежності України.

«Я є прихильником поміркованої політики і я гадаю, що терен так званої совітської України (30.000.000 населення) з додатком східніх просторів (де ще мешкає понад 5.000.000 українців) може бути доброю базою для сторення нашої державности і незалежности.

«Але наші максималісти хотять відразу досягнути об'єднання всіх земель, населених українцями: як східніх, так і західніх. Такі жадання не уявляються нам особисто реальними, бо при сучасних обставинах навіть для досягнення більш вузьких завдань нам потрібно мати дуже велику силу, мати за собою симпатію всієї Західньої Європи і в тому числі і наших ближчих західніх сусідів. Але додержуючись поміркованої політики, ми не забуваємо за наших братів, що розкидані по

західних державах. Ми вимагаємо для них повного задоволення їх права, як національних меншостей.

Приблизно рік назад в чеському парламенті др. Бенеш, міністр закордонних справ, заявив, що Підкарпатська Русь отримає ту автономію, що в свій час, в 1919 році, їй була обіцяна. Польський уряд так само зв'язаний є обіцянкою дати автономію Східній Галичині. Ми сподіваємося, що він так само цю обіцянку виконає.

«Ми хочемо вірити, що справа Східньої Галичини буде нарешті полагоджена, що заспокоюється нарешті пристрасі з нею зв'язані, що всю нашу національну енергію, всю нашу національну волю ми зможемо віддати тоді тій великій справі, яка на цій шляхетній землі, де ми зараз зібралися, захоплювала колись великого державного мужа Кавура, революціонера Мадзіні, вождя народнього Гарібальді.

«Передаючи справу безпосередньої оборони меншостей тим, кому це належить, я хочу всі сили свої віддати справі нашої державности, тій справі, за яку полягло вже стільки синів України.

«Кінчаючи, дозвольте мені висловити одне загальне побажання. Це може буде занадто ідеалістичним, занадто утопічним. Але, панове, сторонні до нашої Унії люде, на всіх нас дивляться часом, як на утопістів. Може саме в цьому наша сила. Бо утопія—віра в той елемент, без якого жити не можна. І я вірю, я хочу вірити, що прийде час, і люде, і нації зрозуміють, що не пристрасті і не взаємна ненависть мусять регулювати їх відношення, але розум (la raison).

«Дійсний патріотизм не мусить полягати в ненависті до иншої нації, а в любови до свого народу. Хто дійсно справді любить свій нарід, той ліпше зрозуміє свого сусіда, що так само відданий своєму народові. Чи все це утопія? Чи варто про це в наш вік навіть говорити? Але, панове, коли святий Франциск—патрєн місцевости, де ми зійшлися, — говорив до птахів, до квітів, навіть до каміння, невже ми не можемо сказати слова правди до людей і закликати їх до того, що є найбільш людським, до справжньої любови, де розуму».

Далі виступає купа промовців. П. Аменде дискутує принципову справу лояльности. Він не заперечує того, що терор мусить бути осудженим. Але нелояльність загальна, наприклад, бажання галицького населення належати до української держави, це зовсім не є фактом нелояльности. В зв'язку з цим він пропонує третій пункт з'єднати з першим, залишивши тільки уступ про терор. Пана Аменде підтримує Др. Кунц (Австрія) і Др. Юнганс (Німеччина), який висловлює думку, що резолюція відповідає тим дебатам, які велися в Брюсселю.

П. п. Шахович (Югославія), Пілат (Румунія), Джаніні (Італія) настоюють, щоб резолюція залишалася такою як є. П. Джаніні пропонує в кінцевому уступі резолюції викинути слова «з політичними партіями», і замінити їх словами «з меншостями».

Слово забирає п. Стронський і говорить довгу промову. Велика частина її присвячена згадуванню фактів «саботажу». Збереження третього пункту вимагає ультимативно. Инакше польська делегація буде голосувати проти цілої резолюції. Терор мусить бути засуджений. Але треба згадати не тільки терор, але і загальну нелояльність певних політичних кол, які самі це зовсім одверто заявляють.

Вмагаючи збереження третього уступу, п. Стронський говорить, що йому дуже прикро було брати самому участь в виробленню резолюції, що

судить польський уряд. Говорити йому, представнику опозиції, у Варшаві проти уряду легко, але тут йому доводиться додавати слово «польський» уряд і це йому, як патріоту, дуже тяжко. Є два методи виходу з становища, в якому він зараз знаходиться: або сказати, що все є добре, бо «ми це зробили». Або визнати одверто, що не все є добрим, що ми теж де в чому винні». Він, Стронський, обирає цей останній шлях і резолюцію в цілому приймає. Остання заява викликає оплески.

В справі третього пункту компромісову пропозицію пропонує Ван-Овербеке (Бельгія), залишаючи самий пункт на своєму місці, але підкреслюючи, як ми це і бачимо в поданій вище остаточній резолюції, не думки, а акцію, наприклад, терор, як властивий вияв нелояльності.

Слово бере докладчиця, пані Баккер. Вона відповідає перш за все п. Джаніні: вона і п. Шульгин одстоюють, щоб в остаточному пункті говорилося про співпрацю уряду не з «меншостями», а з «політичними партіями». Цим ми підпираємо їх авторитет в очах уряду. Д-ру Юнгтансу пані Баккер гаряче відповідає, що в Брюсселю був час, коли ми дали волю серцю, тепер треба дати місце розуму. Справа Галичини стоїть перед Радою Ліги Націй. Це факт є дуже важливий. Ми мусимо бути дуже обережними в висловах, щоб не мати вигляду, наче ми підказуємо суду, який вирок з приводу подій він має винести. Ми формулювали загальні принципи і намітили практичні шляхи, які, на нашу думку, необхідно зробити. Нарешті пані Баккер закінчує свою промову висловом надії, що представників Галичини таки буде прийнято до Унії (оплески).

За пізнім часом голова Лорд Дікінсен закриває дебати і позбавляє слова всіх, в тому числі і проф. Шульгина. Утворюється остаточна і бурхлива нарада підкомісії при участі Ван Овербеке. Зрештою, його компроміс приймається.

Проф. Шульгин добирається слова тільки для короткої заяви, що він дякує п. Аменде і Д-ру Юнгтансу за їх виступи, що звичайно він волів би прийняти їх резолюції, як найдалше ідучі, але, щоб не відкредити і не затягувати справи він не робить опозиції проти компромісу Ван Овербеке.

Резолюція приймається без дальших заперечень. Під гучні оплески збори дякують підкомісії і особливо пані Баккер за її велику працю і доклад. Всі інші справи з огляду на пізній час відкладаються на лютий.

Подаючи до відома громадянства ці відомості, Президія Українського Т-ва Прихильників Ліги Націй, так само, як і проф. Шульгин, не є цілком задоволеною самою резолюцією, яка, з погляду українського, могла б бути сильнішою. Але проти такого посилення переважають більшість зборів, і то саме з огляду на Раду Ліги Націй, як це і сказала в своєму остаточному слові пані Баккер. Президія Т-ва констатує одначе, що дуже важливий принцип є формульований в цій резолюції, саме в пункті першому. Він, властиво, значно зменшує практичну вагу третього пункту, як це і висловив п. Шульгин в своїй промові.

Нарешті по-за самою резолюцією безперечно сам доклад пані Баккер і всі дебати мають значно більше значіння, як резолюція. В заяві проф. Шульгина ми підкреслимо деякі важливі принципові моменти, які об'єктивно з'ясовують чужинцям два напрямки нашої політичної думки і ставлять перед дуже поважним форумом проблему виконання нашими західними сусідами їх обіцянок, що до автономії українських земель.

Цими виступами проф. Шульгина, сподіваємося, і закінчується акція нашого Товариства в справі, в якій слово належить безпосереднє зацікавленим і мандатованим послам з Галичини.

Париж, 14-го жовтня 1931 р.

Хроніка.

З Великої України

— Художні твори на замовлення совітської влади. «Прол. Пр». ч. 219 з 26. IX) подає, що Всеукраїнська Художня виставка Наркомос'а, яка відбулася нещодавно в Києві, довела, що на художньому фронті не все гаразд. Цілий ряд ідеологічно - невитриманих творів окремих художників говорив за те, що не всі асоціації боролися за якість своєї художньої продукції, не загострювали питання класової боротьби і тематична сторона виставки терпіла від превалювання формалізму.

На всі ці помилки зважив Наркомос і першу тематичну художню виставку, що відкривається на початку жовтня, комплектують на задані художникам теми, а не стихійно, як попередні виставки.

— Нова опера «Кармелюк». В Київській опері сезон відкрився новою оперою «Кармелюк». Зміст опери «Прол. Правда» (ч. 209 з 15. IX) подає так:

«Зміст опери зовсім відмінний від більшості традиційних історичних п'єс, бо тут немає жадного моменту боротьби національної чи то релігійної. Вся опера побудована на боротьбі кріпаків з панями-поміщиками, і сюжет опери близький усім народам, де точиться класова боротьба.

Події в опері розгортаються так: Ядвига, польська «ур-патріотка», дочка поміщика Янчевецького, мріє про утворення буржуазної Польщі — Речи Посполитої і, зваживши на велику популярність серед народних мас Кармелю: а, хоче перетягнути його до табору польських мрійників для утворення своєї панської держави. Кармелюк має зустріч з Ядвигою, але категорично відкидає пропозицію Ядвиги вступити з нею в спілку проти Москви. Кар-

мелюк заявляє, що він кріпак і не покладе зброї поки не визвільть народ із ярма експлуататорів-поміщиків. Тут же Ядвига пробує використати вплив жіночих пестощів на Кармелюка, але хоч і тягне Кармелюка-людину до жінки, але, як класовий ворог Ядвиги, Кармелюк і тут не пішов на спокусу. Дід Артем, повстанець, бачучи, що Кармелюк зустрічається з ворогом селянства, застерігає Кармелюка від хибного шляху в боротьбі з панями, попереджуючи, що така тактика доведе до того, що він втратить громаду і сам загине від руки панів. Кармелюк не слухає поради діда Артема, совісти народу, і надалі залишається індивідуалістом і справді падає жертвою панів; його вбиває Руліновський (поміщик) в той саме час, коли Кармелюк мав змінити місце своїх дій.

Народ довідується про смерть Кармелюка і над трупом його клянуться далі боротися проти експлуататорів-панів».

— «Антирелігійний університет радіо». Для антирелігійної пропаганди більшовики створили «антирелігійний університет радіо», тобто систематичну передачу по радіо антирелігійних викладів. Цей «університет» має три відділи: 1. перший відділ готує агітаторів з робітників для праці в «районному масштабі», 2. другий відділ готує пропагандистів і керівників антирелігійних гуртків, 3. третій відділ вимагає від своїх слухачів уже середньої школи і готує керівників антирелігійного руху. («Прол. Пр.» ч. 220 з 27. IX).

— Брак підручників. Школа ФЭС 29 в Києві забезпечена підручниками лише на 75 відс. (Пр. Пр.» ч. 218 з 25. IX).

— Вчителі тікають з сел. По селах Жукинського району багато вчителів кинуло школу з причини повної неможли-

вості прожити на селі, бо немає постачання вчителям продуктів і предметів першої необхідності. «Прол. Правда» (ч. 218 з 25. IX) так про це пише: «Наприклад, вчителі села Новосьолок Дніпровий не одержували місяців зо два хліба з кооперації, бо голова Споживспілки заборонив давати, а про інші продукти вчителі навіть і забули, коли їх одержували. В цьому районному виконкомі кажуть, що вчителям не треба давати ніяких продуктів, бо вчителі... контрреволюція».

— В Московському центросоюзі ухвалено постачати учителям харчові продукти і промислові товари з 1 жовтня по нормах для робітників («Пр. Пр.» ч. 220 з 27. IX).

— Студенти самі собі мусять робити житлові приміщення. Студенти технікуму комунального господарства в Києві не мають, де жити і мусять самі для себе будувати гуртожиток. Так само мусять самі собі збудувати житло і курсанти курсів техніків («Пр. Пр.» ч. 211 з 17. IX).

— Осінню сівбу не закінчено. За планом до 1 жовтня на сов. Україні мусяли б закінчити осінню сівбу та зяблеву оранку. Але на 10 вересня засіяно було лише 19 відс. завдання. Є такі райони, які на 10 вересня ще були і не починали сіяти. «Всі вимагають тракторів...», — пише «Прол. Пр.» (ч. 211 з 17. IX) «але нічого не роблять, щоб доцільно використати коней». Вбачає в цьому совітська газета «вплив куркульської агітації».

— Згадали про коні, коли їх знищили. Говорячи увесь час про тракторизацію сільського господарства, большевики не приділяли в колгоспах належної уваги коням, які властиво увесь час і не переставали бути головною тягловою силою в сільському господарстві. Коли тепер по колгоспах коней майже знищено, недостатньою опікою та тяжкою працею без корму в достатній кількості, коням совітська преса уділяє увагу. Про стан, в якому коні большевиками утримуються, «Прол. Пр.» (ч. 217 з 24. IX) пи-

ше так, говорячи про один колгосп: «Коні змучені й виснажені. Вони хворі на анемію. І ось чому вони байдужі до бадьорого соняшного ранку, ось чому на валковому дворі тихо». В транспортній колоні в Києві: «Коні перевтомлені. Бувають випадки що ввечері в коней не вистачає сили, щоб доїхати до валкового двору і доводиться висилати їм допомогу, брати їх на буксир».

— Колгоспи не здають хліба так само, як і окремі селяне. «Прол. Пр.» (ч. 220 з 27. IX) пише, що «в окремих колгоспах допускаються крадіжки хліба, переходять з зерно, складають фіктивні хлібофуражні баланси то-що». За нестачу хліба колгоспами большевиками розпущено Липовецьку та Кривозерську районні колгоспні спілки. За «кволу роботу» коло хлібозаготівлі оголошено догану правлінням районних колгоспних спілок: Київської, Зельської, Фрунзівської, Цебриковської, Хмільницької, Андрієво - Іванівської, Розділянської, Збровличківської, Грицівської, Бужнівської, Тальнівської, Чугуївської, Новосироцької, Любашівської».

— Київський двірський Будівництво київського двірця затримується через брак будівельних матеріалів. 7 листопаду двірць оголошено би бути відкритим. Тепер з'ясовується що це відкриття буде відкладено («Пр. Пр.» ч. 217 з 24. IX)

— Цукроварні все ще стоять. На 14 вересня з 50 цукроварень Київського Цукротреста працювало лише 13. Підвозяться буряки до цукроварень в недостатній кількості через записнення з копанням та брак транспорту. На Шамраївській цукроварні, напр., доставлено всього коло 20 тис. центнерів, як за планом треба було доставити 110 тисяч цент. («Пр. Пр.» ч. 211 з 17. IX).

— Остерська корабельня мала за планом збудувати 30 суден для дніпрового флоту. Потім цей план було зменшено до 8 суден, а випущено на 15 вересня в дійсності лише 4 судна («Пр. Пр.» ч. 218 з 25. IX).

— В світському раю. Вантажники в Києві живуть в неможливих умовах — скупчено, в антисанітарних приміщеннях у місті або на окраїнах. Працюючи цілий день на вулиці за всякої погоди, вони не мають теплого сухого житла. В Київському районі відведено вантажникам під житло 36 вагонів.

В дитячих яслах ч. 2 при пункті охорони материнства брак приміщення і брак ліжок. Діти сплять за чергою («Пр. Пр.» ч. 222 з 30. IX).

З жаття укр. еміграції в Румунії

— Вшанування пам'яті генерала М. Юнакова. На першому після ваканції засіданні Громадсько-Допомогового Комітету Української Еміграції в Румунії, Голова Комітету проф. К. Мацієвич, давши стислу характеристику покійного генерала М. Юнакова, запропонував присутнім вшанувати його пам'ять вставанням. Всі встали. Крім того доручено Президію Комітету послати писане співчуття до Уряду УНР.

— Вшанування пам'яті В. Ліпінського. Заслухавши коротку характеристику громадсько-політичної і наукової діяльності, особливо в галузі історіографії, покійного В. Ліпінського, зроблену Головою Громадсько-Допомогового Комітету Української Еміграції в Румунії професором К. Мацієвичем, і вшанувавши пам'ять В. Ліпінського вставанням, Комітет постановив організувати спеціальну академію, присвячену пам'яті Вячеслава Ліпінського.

— Вшанування пам'яті Т. Голувко. На першому після ваканції засіданні Громадсько-Допомогового Комітету Української Еміграції в Румунії, Голова Комітету проф. К. Мацієвич зробив доклад про убивство визначного польського політично-громадського діяча Т. Голувко, в якому було підкреслено, що добре відома українській емігра-

ції діяльність Тадеуша Голувко⁰ в справі полагодження Східно-Европейського питання була скерованою до ширшої і послідовної підтримки ідеї української незалежної держави. Тому трагічна смерть його є болючою втратою не лише для польської суспільності, але й для всіх українських державників.

Вшанувавши пам'ять Т. Голувко вставанням, Комітет прийняв резолюцію, в якій осуджує цей новий акт політичного терору і висловлює переконання, що ті великі ідеї, носієм яких був також і Тадеуш Голувко, будучи освячені його передчасною смертю, наберуть ще більшої моральної сили, а для його однодумців, як серед польської, так і серед української суспільності, осягнення цих ідей стане обов'язком перед пам'яттю небіжчика.

— Замість вінка на могилу М. Галушинського. Довідавшись з газет про смерть проф. М. Галушинського, Президія Громадсько-Допомогового Комітету української еміграції в Румунії зараз-же вислала до родини небіжчика такого листа:

Українська політична еміграція в Румунії, глибоко засмучена несподіваною і передчасною смертю Вашого дорогого батька і одного з наших національних провідників, який ціле своє життя давав приклад високої ідейності, активності і жертвеності для України та для української нації. Висловлюючи Вам своє найглибше співчуття — в імені цілої організованої української еміграції в Румунії — ми вплітаємо і свій сум у загальну велику китицю українського жалю».

Аналогічного листа — з висловами співчуття всім тим українським організаціям та установам, в яких брав участь проф. М. Галушинський — вислано на адресу Львівського Товариства «Промісвіта», головою якого був небіжчик.

Замість вінка на могилу проф. М. Галушинського Громадсько-Допомоговим Комітетом україн-

ської еміграції в Румунії вислано у фонд Товариства «Просвіта» 5 злотих польських.

— Привітання запро-
ро ж ц я м . В зв'язку зі з'їздом
бувших вояків Запорозького
Корпусу Армії УНР, який від-
бувся в Каліщі в кінці вересня
і на початку жовтня місяця, з
Букарешту Громадським Коміте-
том вислано таке привітання: «Об'-
єднана українська еміграція в
Румунії засилає шановному З'їз-
дові свій братній і-ширий привіт.
Зпорожці, які вміли віддано і
по лицарськи битися за волю
України, зуміли й на еміграції
зберегти свій здоровий дух і вір-
ність державним прапорам Ук-
раїнської Народної Республіки,
за що ми — Українська політична
еміграція в Румунії — гукнемо
ім: честь і слава.

Бажаючи успіху З'їздові, ми
певні, що зорганізовані Запорожці,
зміцнять лави тієї організованої
державно творчої еміграції, яка
на своє примусове перебування на
чужині дивиться як на хвиливу
передішку, але не для спочинку,
а для підготовки до нової боротьби
під проводом національ-
но державного центру.

Ми певні, що зорганізовані За-
порожці, залишаючися вірними
своїм бойовим традиціям, коли за-
грає бойова сурма, першими від-
гукнуться на її поклик й урочисто
скажуть: «Ми готові». Щас-
ти Вам Доля. До скорого поба-
чення на рідній і вільній землі».
Привітання це підписане: Головою
Місії УНР в Румунії проф. К.
Мацієвичем, Заступником Голови
Громадсько-Допомогового Коміте-
ту української еміграції в Руму-
нії доктором В. Трепке, за Голо-
ву філії Українського Товариства
Ліги Націй в Румунії Антоїною
Івашиною, Головою Союзу Жі-
нок-Українок на еміграції: Н.
Трепке. За Голову Першого Ук-
раїнського Ошадно - Позичкового
Товариства : «Згода» Д-р Д. Маєр-
Михальським і в імені Українсь-
кого Телеграфного Агентства (Ук-
раїнтагу) Дмитром Геродотом.

В Польщі

— Могила сотника
Олекси Март'янова.
Спілка Інженерів і Техників ук-
раїнців емігрантів у Польщі, що
об'єднує в своїх рядах, у перева-
жаючий більшості, бувших воя-
ків Армії Української Народної
Республіки, понесла не одну втра-
ту.

Вперта визвольна боротьба, далі
еміграція, докінчення високої осві-
ти в тяжких матеріяльних умови-
нах і нарешті важка праця на
що—денний кавалок хліба—підгочи-
ла не одне молоде життя.

Останньою неоцінимою втрапою
в лавах нашої молодого генерації,
що мала прислужитися батьків-
щині набути фаховим знанням,
була смерть сотника інженера-
технолога Олекси Мартянова, що
упокоївся 6 червня 1929 року на
34 році життя.

Бл. п. Март'янів був одним з
активніших старшин Української
Армії і членів нашої Спілки.
Добрий муштровий старшина, чи-
мало поклав енергії та праці при
спортовому вихованню нашої мо-
лоді в таборі Щіпіорно, в україн-
ській школі бой-скаутів.

Після скінчення технологічно-
го відділу в Подєбрэдській Акаде-
мії бл. п. Март'янів переїхав до
Польщі, де, не маючи змоги знай-
ти собі праці по фаху, змушений
був заробляти мірництвом. Тяж-
кі умови цієї праці спричинили-
ся до розвитку прихованих су-
хит, а за ним і смерти.

Білостоцька філія Спілки, шан-
уючи свого померлого товариша
і члена, спромоглася на скромні
свої матеріяльні засоби збудувати
на його могилі хреста-пам'ятника
та дошку з відповідним написом.

Голова Білостоцької філії інж.
Сергій Момот, що головує від са-
мого початку заснування там фі-
лії Спілки, був такий ласкавий
надіслати Управі Спілки світли-
ну власноручно сфотографованої
нам могили.

Листи до Редакції.

I.

Високоповажений Пане Редакторе,

Ласкаво прошу не відмовити помістити в Вашому шановному органі наступне:

Тільки що одержав ч. 7-8 за липень-серпень 1931 р. журналу «Розбудова Нації». На 197-й стор. останнього надруковано допис з Софії, в якому подано ріжні нісенітничі з приводу мого перебування в Болгарії, з яких почуття національної й особистої гідності наказує мені спростувати лише одну, а саме, що я ніби то «дав інтерв'ю до місцевої московської преси».

Категорично заявляю, що нікому, а тим більше росіянам, я не тільки не давав інтерв'ю, але навіть ні з ким з росіян не бачився, бо завжди вважав і вважаю, що ми перебуваємо в стані війни з Москвою.

Більше того: 1) прохання про побачення одного бувшого мого колеги по Академії Генерального Штабу — росіянина, передану мені п. професором М. Парашуком, я рішуче відхилив; 2) організаторам мого відчиту в Софії висловив бажання промовляти лише до українців, незалежно від того до яких політичних напрямків вони належать, і категорично вимагав, щоб на відчиті не було ні одного росіянина, — про стисле дотримання цього було мені організаторами закомуніковано по скінченню відчиту.

Пізніше я довідався, що в газеті «Наша Життя» у Софії з'явилося безглузде справоздання про мій відчит, передруковане вже як моє «інтерв'ю» в тому ж дописі до «Розбудови Нації», але яке нічого спільного не має зі змістом мого відчиту і яке могло бути складене лише на підставі чийсь переказів, бо ж кореспондента газетки «Наша Життя» на відчиті не було.

Чи не дописувач «Розбудови Нації» був там, зі слів якого «Наша Життя» це «справоздання» надрукувала?

У всякім разі, росіяне, друкуючи це «справоздання», переслідували

ясну ціль — внести баламуцтво серед української еміграції в Болгарії, а «Розбудова Нації», передрукувавши все це і додавши від себе свої «висновки», лише допомогла нашому ворогові, що ні перед чим не зупиняється в поборюванні українського національного руху, в його розкладовій роботі.

Чи невже ж «Розбудова Нації» це зробила в дусі офіційного заклику, що вміщено на 89-90 стор. того ж самого числа цього журналу: «будемо старатися перевести боротьбу тим способом, щоб вона не розкладала, а гартувала живі сили нашої нації, не зіслаблювала, а підсилювала українські позиції»?

Наперед складаю Вам, Високоповажений Пане Редакторе, сердечну подяку за надрукування цього вияснення і прошу прийняти від мене вирази глибокої до Вас пошани.

В. Сальський. (—)

Генерального Штабу

Генерал-Хорунжий

10 жовтня 1931 р.

II.

Вельмишановний Паке редакторе,

Ласкаво прошу вас не відмовити подати цього листа на шпальтах вашого поважаного журналу.

В 1930 році в журналі «Червона Калина» ч. 111 була вміщена моя монографія «Отаман Болбочан». Особи, для яких пам'ять про отамана Болбочана лишається священною, ось уже рік запевняють автора, що постать отамана Болбочана так, як її накреслив автор, не відповідає дійсності і що, головне, автор не мав жадного права трактувати отамана в спосіб, як це він писав про інших з галерії «Отаманщина».

Трагічна смерть отамана Болбочана сама по собі зобов'язала мене поставитися до нього в своїх спогадах з почуттям симпатії. Це почуття заховано під кожною літерою в кожному реченні моєї статті, і я певний, що для кожного, хто прочитав мою монографію про

Болбочана, цього запевнення автора вистачить.

Монографія була написана на підставі документів і матеріалів, що лишилися після смерті Болбочана на руках його ад'ютанта, щоденника, що провадив за життя отамана його ад'ютант, зізнання самого Болбочана під час його процесу в Чорному Острові, де був присутній у той час і автор, спогади авторитетних осіб, які мали дотик до судової справи Болбочана. Автор, певний, що мав справу з правдивими документами, і подав факти не порушаючи правди, як це було найвигідніше для пам'яті Болбочана.

Документи стверджують, що отаман Болбочан в останні дні свого життя силкувався зреалізувати свій партійний програм. Програм цей загрожував положенню репрезентатив УНР. В цей історичний мент виступ отамана Болбочана був шкідливий для всієї української справи. Можливо, що для однодумців от. Болбочана він був законний, однак автор тримається іншої думки. Ця думка ав-

тора була підставою до занесення отамана Болбочана в персонал «Отаманщини», як особи, що порушила основи дисципліни та правні зобов'язання перед своїм урядом.

Шануючи попередню жертвенну патріотичну працю от. Болбочана, автор був би безконечно щасливий, коли б дістав до рук матеріали, що ствердили б помилковий погляд автора на трагічну постать от. Болбочана. Автор завжди знайде у себе силу духа і сміливість зізнатися у своїй помилці перед аудиторією своїх читачів. Однак автор не посідає духа спростувати свої спогади безпідставно і лише з капризу, як цього вимагають від нього люде з бувшого оточення от. Болбочана. Названі люде наявно не знайомі з вимогами літературної та наукової праці і не поважають ролі друку, яка має законну силу у всіх країнах західної Європи.

З глибокою пошаною до вас
Середа Михайло (—)
Українська Станція
4 жовтня 1931 р.

Зміст

— Париж, неділя, 18 жовтня 1931 року — ст. 1. — С т . С і р о п о л к о .
Світлій пам'яті М. Галушинського — ст. 2. — І. К о с е н к о .
«Проблема незалежності України та Франція» — ст. 6. — Лист з Манчжурії — ст. 9. — O b s e r v a t o r . З міжнароднього життя — ст. 11.
— З преси — ст. 14. — З широкого світа — ст. 16. — К о м у н і к а т У к р а ї н с ь к о г о Т о в а р и с т в а Прихильників Ліги Націй — ст. 17. — Х р о н і к а :
З Великої України — ст. 23. — З життя укр. еміграції: В Румунії — ст. 25. — В Польщі — ст. 26. — Листи до редакції — ст. 27.

Від Шалетської Громади.

31 жовтня о 8.30 год. вечора в помешканню Громади відбудуться урочисті загальні збори Громади, присвячені 7-й річниці існування Громади.

Після зборів концерт-вистава. Управа Громади запрошує бувших своїх членів, а рівнож представників інших Українських Організацій вшанувати своєю присутністю наше свято.

З правдивою пошаною.

Бацуца
Голова Управи

Безносюк
Секретар

Від Головної Еміграційної Ради.

Від 1-го серпня 1931 року розпочала Головна Еміграційна Рада збірку національного податку за 1931 р.

Від цього дня старі бони (з малюнком Софійського собору) вважаються анульованими; випущено нові бони, по яким тільки і можна збирати національний податок в році 1931-1932.

Конференція Головної Ради встановила тільки мінімум нац. податку — 10 американських центів і то для того, щоби кожний, найбідніший українець, міг виконати свій обов'язок. Але Головна Рада нагадує, що це тільки мінімум і що кожний громадянин сам, згідно своєму сумлінню, мусить определити розмір податку відповідно до своїх прибутків. Отже, коли, живучи по різних державам, ми платимо податки на користь цих держав, вносимо десятки і часом сотки корон, франків і т. и. їм, то ми мусимо внести хоч частину тої ж суми на рідну справу.

На що збирався і збирається Головною Радою національний податок? — На нашу національну пропаганду за кордоном.

* * *

Громадянство мусить знати скільки зібрано грошей за минулий рік 1930 і на які цілі ці гроші витрачені.

Отже зібрано було 12.950 франків. Зібрано по копійкам. Зібрано головним чином серед еміграції нашої, розкиданої по Європі. Як не трудно було організувати збір, обійти всіх, до кого належалося звертатися, все ж результату досягнуто, початок праці покладено.

Президія Головної Ради передала всі документи і касові книжки на розгляд Ревізійної Комісії, обраної Конференцією. Акт цієї комісії був вже опублікований. Таким чином громадянство може мати певність, що всі грошеві справи переводяться Головною Радою в належний спосіб.

Президія Головної Ради вирішила по можливості витрачати національний податок тільки на друковане слово на чужих мовах. Інші свої видатки Головна Рада покривала в міру можливості з членських внесків, що давали їй центральні установи емігрантські, члени Головної Ради. Крім того з фондів національного податку витрачалися кошти, зв'язані з самим зібранням податку: друк бонів, відозв, брошюр. Таких брошюр українською мовою було видано дві: «Перша конференція української еміграції та Головна Еміграційна Рада», «Завдання Української Еміграції»; відозв. — 1 (про внесення національного податку); дві серії бонів на 1930 і 1931 р. р. Далі було видано брошюру «La Société des Nations et les Réfugiés Ukrainiens» (Ліга Націй і Українська Еміграція); одну відозву друковану в справі бойкоту совітських товарів, викрадених у голодного населення України, дві відозви у зв'язку з процесом СВУ у Харківі; організовано було колективну подяку сенаторові Копеляндові, що, як відомо, вніс до Сенату Сполучених Штатів біль про визнання України (в зв'язку з цим надруковані були бланки для підписів під подякою, відозви і т. д.).

Нарешті свою увагу Гол. Емігр. Рада звернула також на купівлю (для розповсюдження) тих видань про Україну (писаних франц. мовою), які випускаються іншими українськими чи й неукраїнськими видавництвами.

Головна Рада асігнувала на купівлю 1000 примірників відомої книжки Е. Евена, бувш. голови муніципальної Ради м. Парижу — «Le Problème de l'Ukraine et la France», що вже вийшла, 6000 франків; на купівлю 500 прим. брошюру проф. О. Шульгина «Vers l'Indépendance», що видрукувана Укр. Т-вом Прихильників Ліги Націй — 500 франків; на купівлю 100

прим. брошури франц. мовою проф. Д. Дорошенка про Шевченка — 300 франків.

Головна Рада має видати також збірник на 300 сторінок різних українських авторів про Україну, свого роду енциклопедію, так необхідну для чужинців. Ця книжка, що буде чимало коштувати, знаходиться в центрі уваги Головної Ради на рік 1931-32.

На видання цієї книжки «Україна» мають головним чином піти гроші, що ми зберемо в наступному році. Ці гроші потрібні також на те, щоб Головна Рада могла перед чужинцями ширше відгукуватися на біжучі події життя, розвивати і поглиблювати всі способи нашої пропаганди за кордоном.

Мета велика і поважна. Ми певні що на цей другий збір Головної Еміграційної Ради наше громадянство відгукнеться широко і щедро.

Голова Еміграційна Рада.

Українська Господарська Академія не зникне!

«Нарід — собі!»

**Акція до збереження нашої національної
політехніки.**

На сотім ювілейнім засіданні Професорської Ради Академії, 15 травня б. р., проф. С. Гольдельман підніс свій проєкт самопомогової акції в цілях збереження — забезпечення дальшого існування Академії. Проєкт цей коротко полягає в слідуючій. За межами Сов. України, на українських землях та по-за ними, мешкає 6-7 мільйонів українців. Свідомість значіння й ваги власної національної господарсько-технічної високої школи для національного відродження українського народу є вже досить поширена в українським суспільстві. Українська Господарська Академія є в самих різних колах суспільства, в Краю та в Америці, вельми популярною та має вона добре ім'я скрізь. Чимало тому спричинилися наші 450 інженерів, які своєю чинністю наочно засвідчили високий рівень Академії, яко високої національної школи. Те саме свідчить і stále твердо прихильне відношення до школи вищих державних чинників Чехословацької Республіки. Це прихильне відношення мабуť ще в ближчій часі виявиться в усуненні перешкод до відновлення прийому до Академії нових студентів. В краю чекає на цю можливість одержувати високу освіту в своїй власній школі, на українській мові та в українським оточенні, сотки молоді. Але ми не можемо розраховувати на те, щоб чехословацька держава погодилась і надалі нести повністю тягар матеріяльного утримання Академії, зокрема в сучасну господарську кризу та коли поміч політичній еміграції взагалі ліквідується. Отже, питання, як найти необхідні засоби до утримання Академії. Практично воно значить, як дістати додатковий мільйон чеських крон, якого щорічно буде бракувати Академії, щоби вести школу на вповні нормальних підставах. Зібрати цей мільйон, або тридцять тисяч доларів, можна було б, колиб три тисячі українських людей, установ, спілок, кооперативів та муниципалітетів в Краю, в Америці й на емі грації погодилися зголоситися за членів Товариства по утриманню УГА і вносити щорічно на цю мету десять доларів.

Професорська Рада прийняла проєкт проф. Гольдельмана з великим захопленням. Вона одногласно ухвалила закласти таке Товариство. Обрана Радою комісія виробила статут, який в слідуючому засіданні Ради був нею ухвалений. Більшість академічного персоналу Академії та низка інших громадян негайно зголосилися за члени. Перші три десятки членів в Подєбрадах, як ініціатори засновники, обрали тимчасовий

Виконавчий Комітет: пп. Бородавський (голова), Бочковський, Гольдельман, Грабина, Коваленко, Комарецький (заступник голови), Мазепа, Матюшенко, Лисянський, Подоляк (секретар), Осауленко, Сапіцький. Виконавчий Комітет ухвалив У п р а в у (пп. Матюшенко — голова, Гольдельман та Бочковський — заступники голови, Вировий — скарбник, Лисянський — секретар, Коваленко, Сапіцький). На осінь передбачається скликати перший делегатський з'їзд членів Т-ва, який обере постійні органи управління. Статут передбачає категорію звичайних членів, які вносять 10 дол. річно (можна місячними внесками), членів-протекторів, які вносять сто доларів. При Т-ві закладається Золота Книга, куди вноситимуться імена осіб, пам'ятні дні, події та под. — за кожний запис треба внести сто доларів. Управа Т-ва міститься в Празі й вже розпочала свою працю; її адреса:

Pražha-Dejvice, c. 1506, prof. S. Goldelman, Spolecnost pratel U. H. A.
Tchécoslovaquie.

Від Українського Воєнно-Історичного Товариства.

На ланах широкополюх поневоленої України, під м. Базаром на Волині, стоїть висока могила. Немає пам'ятника на ній, немає звичайнісенного хреста, не правлять панахиди біля неї, і лише потайки там, під московською неволею, оповідають за цю могилу батьки дітям своїм.

Оповідують вони, що десять років тому купка напів голих, босих, майже без зброї, лицарів сміливо посунулася проти дивізій та бригад, проти гармат та кулеметів окупантської армії, посунулася, щоб визволити Україну-матір з ворожих лабетів, посунулася, щоб заманіфестувати всьому світові про живучість ідеї незалежності, державності України.

Що майже місяць боролися ці герої проти наїздників, аж поки — вичерпані нечуваними морозами, глибокими снігами того року, змучені безперестанними боями, боротьбою без сну, без відпочинку, вистрілявши останні набой, вони, напів живі, поранені, з відмерзлими ногами, — не попали до рук чисельного ворога - окупанта.

Що навіть сам лютий ворог дивувався їхній чистій, безкорисній, фанатичній ідейності, героїзмові, любові до батьківщини, він обіцяв їм дарувати життя, пропонував їм служити у себе, аби лише відмовилися вони від цієї любові, заплямували своє служення батьківщині, ідею незалежності України.

І що ці напів живі, напів претамні мученики, всі, як один, з огидою, з призиством відкинули це, свідомо ідучи на смерть; що понесли їх, бо більшість йти вже не могла, на цю смерть, і що з вірою вже неземною в майбутнє щастя батьківщини, в дружнім співі «Ще не вмерла Україна», падали вони під кулеметними стрілами до спільної могили...

359 було тоді розстріляно в Базарі, 359 поховано в цій могилі без хреста, без пам'ятника.

10 років лежать там шляхетні кістки наших героїв, наших мучеників за нашу долю, за нашу Батьківщину...

Це ті, з ким ми опліч билися за Україну, це ті, з ким переходили ми на вигнання, з ким по таборах горювали по батьківщині.

І чий же обов'язок, як не наш утворити їм пам'ятник нерукотворний, зберегти святу пам'ять їхню для наступного покоління, для України, для цілого світу?

І щоб гідно вшанувати їхню пам'ять, Управа Українського Воєнно-Історичного Товариства покликала до життя «Комітет по вшануванню пам'яті 359-ти в десятю річницю їх мученицької смерті в Базарі», що має завчасно підготувати відповідну на їх пошану жалібну урочистість, як в

центрі, так і по всіх визначніших осередках скупчення українців на вигнанні.

Крім того, Управа Воєнно-Історичного Товариства приступила до видання окремою книжкою ч. III «За Державність» всіх зібраних і багато ілюстрованих матеріалів, що стосуються тільки Зимового походу року 1921 у всій його цілості, щоб цим залишити Україні на вічні часи незнищиму пам'ять про найгарячішу, найвідданішу її офіру...

Але все це зв'язане з великими грошовими видатками. Треба чимало грошей, яких і бракує Комітетові.

І ось Комітет звертається з закликом по пожертви на це до всіх українців.

Не маємо до кого більше звернутися, не маємо у кого більше просити! Комітет добре свідомий всієї матеріальної скрути і кризи сьогодняшньої, і найгостріше відбивається ця скрута, ця криза, ці зліdni на нас, українцях.

Але залишається у нас, майже всього позбавлених, ще наше життя, наші сили, — а ті 359 віддали за Батьківщину все. Отже, святий наш обов'язок дати на вшанування їхньої пам'яті хоч що небудь майже з нічого.

І Комітет свідомий, що ці пожертви будуть, що на ці грошеві, але всезагальні, безвиняткові дари він матиме змогу створити для 359 в десятю річницю їхньої смерті посильний пам'ятник нерукотворний.

Підписні листи повертати й листування в цій справі слати на адресу Українського Воєнно-Історичного Товариства: — Warszawa, Saska Kępa, ul. Elsterska 8, m. 8; гроші — на конто Товариства в Р. К. О. ч. 68686.

Року Божого 1931, місяця вересня 20 дня.

Генштабу генерал-хорунжий Марко Безручко, генштабу генерал-хорунжий Всеволод Змієнко, полковник Михайло Садовський, інженер Віктор Яновський, підполковник Юрко Науменко, сотник Володимир Шевченко, сотник Василь Недайкаша, поручник Яків Фартушний.

Українська кравецька майстерня

п. п. Добренко і Ганіш

2, rue des Taillandiers. Paris Tel. Roquette 33-70.

Metro Bastille.

Для українців знижка.

Редакція і адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau, Paris-V

Tél. Danton 80-03.

Для переказів у Франції: «Le Trident», chèque postal 898.50, Paris.

Редагус — Комітет.

Адміністратор : Іл. Косенко

Le Gérant : M-me Perdriet.